

number 3

ajakiri

Toimetuse ja talituse
adress:

"AJA KIRI"
c/o Tartu College
310 Bloor St. W.
Toronto, Ont. M5S 1W4
Canada

Esindus Rootsis:

Enno Klaar
"AJA KIRI"
Postgiro Nr, 127747-4
Sundbyberg
Sweden

Nr. 3 toimetanud

Vello Salo (tegevtoimetaja)
Tiit Telmet (kujundus)
Tonu Mägi (talitus)
Heino Jõe
Kalle Naelapea
Henno Sillaste
Vello Soots

Aasta tellimine:
6 numbrit - \$10.00

Eelteade:
AK esindaja Esto 76-1
asub hotellis
Baltimore Hilton.

- 1 AJA KIRJA mõte
- 2 Kriitikat ja udujuttu
- 3 Sisu, maht, majandus (Toimetaja veerg)
- 4 Kasvatada lapsed eestlaseks. Rein Taagepera
- 6 Demokraatlik foorum Kanadas. Heino Jõe
- 9 Eesti esindusluulest II. Hellar Grabbi
- 13 Avalikult AABS-ile. Vello Salo
- 14 30 a. Baltica vahendamist. Endel Aruja
- 17 Scenario. Taavo Virkhaus
- 18 Kaugeltki mitte masendav. Eduard Krantz
- 20 Kihnu naine. Margus Jukkum
- 21 Sõnamoon. Rein Riitsalu
- 22 Tartu Instituudi tegevusest. Endel Aruja
- 24 Teaduslik tunnustus MÜ-le

AJA KIRJA ilmumահakkamise puhul tekkinud mõttevahetustes on suusõnal ja trükiski (vt. lk. 2) avaldatud arvamist, et AJA KIRJAL ei ole algupärast, teda teistest eraldavat ja tema olemasolu õigustavat "oma mõtet". Omaaegse "Vaba Eesti" taga olevat seisnud grupp inimesi "oma mõttega", aga AJA KIRJA puhul seda polevat näha.

On õige, et "Vaba Eesti" ilmus kriisiajastul: üleminek iseseisva riigina organiseeritud eestluselt pagulus-eestlusele. Sellega ühenduses tekkis palju probleeme, mis vajasid arutamist.

AJA KIRI ilmub uue, olulise kriisiajastu lävel: üleminek suurematesse gruppidesse organiseerunud pagulaseestluselt "üksikvõitlejate" ajastusse. On ilmne, et väljaspool Eestit sündinud sugupõlv ei ole suuteline elus hoidma senist eesti organisatsioonide võrku ega andma küllaldaselt osavõtjaid teatrietendustele, suvepäevadele, laulupidudele jne., mis siiani on olnud olulisteks välis-eestlaste üritusteks või mida on vähemalt sellisteks peetud.

AJA KIRI ei taha sugugi olla õnnetuse-prohvetiks: vastupidi, oleme optimistid, sest usume, et eestlus võib ka siis edasi elada, kui senisel viisil organiseeritud seltskondlik ja kultuuriline tegevus ei ole enam võimalik. Kuid praegustel ja tulevastel "üksikvõitlejatel", "eesti ajustrustil" on vaja oma sideorganit ning võimalust selleks tahab pakkuda AJA KIRI. Praegu juba, mitte alles siis, kui on juba hilja.

Mitte vähem tähtis pole eesti rahva enesemääramis-õiguse asetamine rahvusvahelisele taustale. Kui Gustav Suits võis aastat 70 tagasi püstitada loosungi *Olgem eestlased, saagem ka eurooplasteks!*, oli see teadlik seisukohavõtt kolka-vaimu vastu ja laiemma silmapiiri poolt. Kolmkümmend pagulasaastat on meile õpetanud, et ka suurriigid kannatavad sellesama kolka-vaimu all. Neil on *hädasti* vaja "maa soola", kodanikke, kes kaugemale näevad, kes ka teiste maade elu tunnevad. Ning nii võib ka AJA KIRI püstitada oma loosungi: *Olgem austraallased, aga saagem ka eestlasteks — ja seeläbi maailma kodanikeks!*

Kui igal ilmumահakkaval ajakirjal nii palju mõtet oleks!

"Uut katsetust, mida juhtkiri nimetab julgeks pealehakkamiseks, tuleb sellisena vaadelda ja allpool olgu esimese lugemise muljeid ja nurisemisi. Esimese numbri peateemaks näib olevat noorema generatsiooni vaimsemat laadi üritused: Metsatöökool ja KLENK. Aja Kirja silmatorkavamaks vooruseks on täheksus: 24 lk., ligi veerand sellest pildimaterjal - niisiis lootus ühe sõõmuga läbilugemiseks...

Essõna on nagu need ikka tavaliselt on - paljulubav ja suurte sõnadega pipardatud. Mis võimalused on "igakülgset ja põhjalikult" käsitada loetletud probleeme-küsimusi-nähteid 24 leheküljel, igal 40 rida, igas 60 täheruumi? ...

"Vajadust ühiskondliku vaidlusfoorumi järele" kindlasti on - kuid kas esimene AK number annab mõõtu välja? Kahtlen, et mitte ütelda ei. Kas vabanduseks on lühike ettevalmistusaeg? ...

Kokkuvõttes: saadan tellimise küll, kuid enam heas lootuses kui senises veendumuses. Hind on ka soolane - umbes nelja- või viiekordne trüki- ja postikulu."

E.A., Toronto

Milleks teine ajakiri?

Kuuldavasti on Torontos alustanud ilmumist ajakiri „Aja Kiri“ ja see sündmus põhjustab mul ühe avaliku küsimuse kergitamise.

Suure vaeva ja raskustega võideldes on kuukiri VARRAK jõudnud majanduslikult niisugusele tasemele, et toimetajal ei ole enam kuigi palju juurde maksta. (Rääkimata igasugustest tasudest!) Ning nüüd alustab üks grupp samā vaevanagemist algusest peale!

VARRAK on, ja on olnud lugejajärgi kirjade leht. VARRAK ei selekteeri kirjutisi poliitiliselt ega meelsuselt. Ega ka mitte selle järele, kes on kirjutaja. Igäühele on garanteeritud sõna. Seal on ilmunud kirjutisi ühest äärmusest teise; seal on kirjutatud 16. aastased ja 76. aastased; seal on kirjutisi professoreilt, koduperenaistelt ning õpilastelt.

Kui mõningale mingil põhjusel VARRAK näis ühe või teise värvilisena; liiga madala või liiga kõrge tasemelisena — siis seda kõike oli väga lihtne parandada: kirjutada ja kirjutada. Kõik mida „Aja Kiri“ trükkiks — oleks sõna-sõnaliselt trükitud ka VARRAKus. Võiks isegi öelda, et mõni eriline grupp võinuks VARRAKu mõne aja möödudes üle võtta! Muidugi, Varrak avaldab ka teisi seisukohti, ja täiesti erinevaid seisukohti ja kannatab kibedat eneskriitikat. Näiteid kõigest eelkirjutatust on külluses. Kas „Aja Kiri“ kardab erinevaid seisukohti? Ma ei usu.

Kuid milleks siis asutada uut hinnitsemat ja vigastada üht elujõulisest kujunevat ajakirja? Miks?

Kas oskab keegi sellele loogiliselt ja tõemeelselt vastata?

H. Riga,
VARRAKu toimetaja

Üllatav, et AK esimese numbri juhtkiri paistis kellelegi palju-
lubav: toimetus arvas, et on paljund^õudev. Polnud ju juttu juba
saavutatud asjadest, vaid sellest, mida *oleks vaja* teha. Ja et
AK tulevik oleneb sellest, kui paljud seda vajadust näevad. Ku-
na vajadused on suured, kuidas rääkida neist ilma suuri sõnu
tarvitamata? Iseasi, kui sõnad oleksid *liiga* suured.

Lehekülgede arvust polnud juhtkirjas juttugi. AK *sisu* oleneb
kaastöölise leidmisest, *maht* tellijate arvust. Eelmises numb-
ris oli juttu sellest, et AK selja taga ei seisa miljonäre. See-
ga ei saa ta startida kallipalgalise toimetuse-kolleegiumi ja
mahuka numbriga, vaid peab elama sellest, mida talle antakse.

AK majandust kahtlustati kohe (nr.2, lk.3) parasiitluses. Uus
süüdistus 4-5-kordse omahinna kasseerimises (lk.2) insinueerib
koguni, et AK rahva kulul rikastub, ei anna aga õnnetuseks sel-
le imeasutuse aadressi, kus nii odavalt trükitakse. Koliksime
kohe sinna! Käesoleva numbri hinda (600 eks.) küsis AK kolmest
trükikojast. Odavaima pakkumisega arvestades maksab iga telli-
ja \$ 1,10 trüki- ja saatekulusid *oma* numbri eest. Muide: posti-
kulud jagame võrdselt tellijate vahel; tellimishind on kõikjal
sama, kuid ülemere-maadesse saadame õhupostiga. Iga 8 nädala ta-
gant ilmuva väljaande puhul näis see viis ainuõige.

Tohiks selge olla, et uue ajakirja tellijate arv saab selguda
alles aja jooksul — ja et tutvustamiseks vajalikud eksemplarid
tulevad trükkida tellimistest laekuvate rahade arvel. Ka fotosid
ei saa toimetus alati tasuta. Esimesel *Toimetaja veerul* (nr. 1,
lk.2) toodud eelarve näib nüüdki realistlik, seda näitab ka see,
et tellimisi on laekunud ootuste kohaselt, mis tagab kuue numbri
ilmumise majandusliku külje. Ükski kaastööline pole senini raha-
list tasu saanud; mis toimetusse puutub, ei oota ta seda ka tu-
levikus. Kui tellimiste arv lubab, suurendame AK mahtu.

Kahe trükit kuulujutu asjus *pakitseb toimetuse südamel üldsusele*
ütelda, et need, kes tahavad AK-st head või halba rääkida, teda
enne kirjutamahakkamist *loeksid!* Klatši juurest tegelikkusse ta-
gasi tulles: AK on asutatud vaidlusfoorumi pakkumiseks, mitte
toimetuse "pakitsuste" ärareageerimiseks. H. Riga'le (vrd. *Meie*
Elu 9. apr.): AK teada ilmub Kanadas veel vähemalt kaks üldsuse
poole pöörduvat ajakirja (*Rahvuslane* ja *Triinu*), nii et AK oleks
neljas, mitte teine. Toimetuse omast erinevad seisukohad pole
kardetud, vaid teretunud! Lõpuks: AK ei soovi kedagi *kahjustada*,
vaid pigemini lugemishuvi äratada, seega *kasu tuua* teistelegi.

Jaan Timuski kokkuvõtte Rein Taagepera loengust Inimeseks ja eestlaseks lastekasvatamisega. Isiklike kogemusi lastekasvatusest loomulikus eesti miljöös, peetud Metsaülikoolis 1975. Ettekandja rõhutas, et tegemist on isiklike kogemustega, mille täiendamiseks ta palus kuulajaid jutustada omadest.

Lapse eestlaseks kasvatamise ebaõnnestumine selgub varem kui inimeseks kasvatamise nurjumine – viimane võib selguda alles aastat kaksikümmend hiljem.

Üks inimeseks kasvatamise eesmärke on anda lapsele vaba valiku võimalus – olla eestlane, ameeriklane, või teostada mingi isiklik süntees. Nagu Ivo Iliste kord ütles: „Olen 75 % eestlane, 75 % rootslane – seega rohkem kui 100 % 'midagi'”.

Laps, kes eesti keelt ei oska, ei saa seda valikut teha. Nii et eesti keele õpetamise peamiseks eesmärgiks ei ole mitte võistlus kahe keele vahel, vaid valikuvõimaluse andmine.

Minule selgus peagi, et eestlaseks ja inimeseks kasvatamise põhireeglid on hämmastavalt samalaadsed – peamiseks nõudeks on, et vanemad ajavad lastega juttu, püüavad nendega rääkida ja ka nende juttu ära kuulata, nendega kontaktis püsida. Kui laps tuli ingliskeelsest lasteaiast koju ja hakkas sealgi inglise keeles rääkima, vastasid vanemad talle soome keeles, millest laps aru ei saanud. Lapse enese ettepanekul saavutati siis mõlemale poolele vastuvõetav kompromiss: inglise ja soome keelte asemel tarvitada eesti keelt.

Kui lapsed kooli mõjul hakkasid mängima, kasutades omavahel inglise keelt, siis sai asja lahendada lastega kaasamängimise läbi. Kõrvalt vaataja võib küll öelda, et "selle mängu nimi on kull ja kiri", kuid on hoopis midagi muud, kui seda teeb üks kaasamängijatest.

Perekonna kolimisel idarannikult läänerannikule, mis oli tingitud uuest töökohast, märkasime, et lapsed läksid äkki inglise keele peale üle. See oli ilmne signaal, et meie, vanemad, olime kaotanud kontakti lastega – ja me hakkasime teadlikult nendega jälle rohkem tegelema.

Üks teine põhiline retsept on lastele palju ette lugeda. Oleme seda tihti teinud ka otsetõlkes inglise või teistest keeltest. Need, kellel aega on, võiksid ju võrkeelsesse laste pildiraamatusse eestikeelse teksti juurde kirjutada. Kuid palju lihtsam (ja odavam!) on kodumaal tehtud lasteraamatute kasutamine. Seal

leidub neid väga heade illustratsioonide ja tekstiga, mis on tihti vaba „poliitikast“. Ja kui niisuguseid elemente olekski: parim seletus on see, mis tuleb vanemate käest. Paguluses tehtud lasteraamatute valik on väike ja lapsed kalduvad ingliskeelseid eelistama. Kodumaistest keeldumine oleks seega lapse tõukamine ümberrahvustumise poole.

Teine põhiline retsept on lastega rääkida siis, kui nad voodisse lähevad. Vanemad võivad lihtsalt jutustada oma elust. Tulemuseks on vastastikuse arusaamise süvenemine. Lapsed küsivad ja vanemad vastavad, miks nad nii või teisiti käituvad. Eesti keele harjutamise kõrval on see lastele ka „elav ajalugu“ eesti asjadest lähemas minevikus, nii nagu vanemad on seda ise läbi elanud. Hiilgav võimalus vanemate „eesti filosoofia“ edasipärendamiseks.

Niisugused „unejutud“ võivad tuua ka ootamatuid reaktsioone laste poolt. Meie rääkides oma lapsepõlve probleemidest hakkasid lapsed omakorda äkki seletama omadest! Nii tekkis uusi huvitavaid jutuajamisi, väga kasulikke ka vanemaile.

Üldisemalt: põhireegliks on, et lastega tuleb asju *arutada* – keelamis-käskimise ja eriti kinkimise-sündroomist tuleks seevastu hoiduda nii kaugelt kui iganes võimalik.

Mõned küsitava tõhususega võtted. Eesti külalise puhul käsutatakse last: „Räägi eesti keelt!“ See näitab ainult, et vanemad ei ole suutnud lapsele õpetada eesti keelt. Parem lapsele lugeda üksainus eesti muinasjutt kui öelda sada korda: „Räägi eesti keelt!“ Natuke parem versioon on küsimus: „Kuidas see eesti keeles on?“ Selle küsimisega katkestatakse lapse mõttekäik ja näidatakse, et isale-emale on vahend tähtsam kui sõnum, kui tarvitada MacLuhani väljendust. Mõjuvam viis on last ühelt keelelt teisele viia nii, et ta sellest nagu arugi ei saa – näiteks korrata tema juttu õiges grammatilises vormis või „heas“ eesti keeles. „Look, I found a bug!“ – „Oi, sa leidsid putuka!“ Ja laps vastab: „Jah, ma leidsin putuka!“, hiigla õnnelik, et tema jutt ära kuulati. Ei tea, kui tihti seda väikeste lastega tehakse?

Lugemise soodustamiseks tuleb eriti televiisorit kontrolli all hoida. Nagu alkohoolikute juures on siin osaline kontroll raskem kui täielik – nii ei toonud me televiisorit iial tuppa.

Nii kasvatades hakkab silma ka selle viisi üldinimlikke eeliseid. Nagu öeldud, oli laste keelevahetus ühe suure kolimise puhul vanemaile väärtuslikuks ohusignaalsiks, et nende kontakt lastega on nõrgenemas. „Ühekeelsetel“ perekondadel säärane ohusignaal puudub.

Heino Jõe

Kanada eesti ühiskonna organisatoorsel kujundamisel veerandsajandi eest võeti õpetust ja eeskuju Rootsist viibinud põgenike kogemustest. See oli ka arusaadav, kuna üks peamisi organiseerijaid oli Rootsist Kanadasse asunud Aleksander Veiler, kes asutas esimese eesti ajalehe ja rajas alused keskorganisatsiooni *Eesti Liit Kanadas* loomiseks. Samuti pärines Rootsist sellegaegsete aktiivsete eestlaste enamus.

Rootsi hoiatav kogemus oli: mitte alustada organiseerimist poliitilise maailmavaate alusel, millega kohe kaasneb killustav ja energiat neelav sisevõitlus. Veileri ideaaliks oli kõiki eesti organisatsioone koondav tugev keskesindus -- tihedasti ja sõbralikult koos töötav eestlaskond. Üheks selle keskorganisatsiooni tegevusharuks oli poliitiline võitlus Eesti iseseisvuse taastamiseks.

Veileri tasakaalustatud organisatsioonivorm kukkus üsna varsti balansist välja poliitilise vabadusvõitluse eriorganisatsiooni loomisega. Paljud aktivistid pidasid tolleaegses olustikus -- kus rahvusgrupi lagunemise ohtu ei osatud ette näha -- esmajärguliseks just poliitilist võitlust Eesti eest. Nii tekkis üsna kohmaka nimega uus keskorganisatsioon, *Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu* (mis siis ka hiljem *Eestlaste Kesknõukoguks* ümber nimetati). Eesti Liit aga suruti kõrvale ja on selles sekundaarses positsioonis tänaseni.

Maailmavaatelisest organiseerumisest loobumine ei ole suutnud säästa Kanada eestlaskonda hävitavast sisevõitlusest. Piiratud välisvõitluse võimalused ja perspektiivide puudumine ühelt poolt, tugev võitlushimu teiselt poolt, on viimasel ajal põhjustanud RVN/EKN-i ümberorienteerumise välispoliitiliselt võitlusrindelt sisepoliitilisele alale. Välisvõitluse fiasko süüdlastena rünnatavate maailmavaateliste gruppide puudumisel on rünnakuobjektiks võetud üksikud inimesed. Välisvaenlaste asemel hakati jahti pidama oletatavatele vaenlastele meie oma ridades. Kui need puudusid, siis tuli neid "teha". Neid ongi "tehtud" üsna palju ja peaaegu kõik millekski võimelised inimesed Kanada eesti ühiskonnas on suudetud värvida enam või vähem punasteks.

Kurioosne selle sisevaenlaste jahti juures on, et ühtegi tegeplikku meie ridadesse poetatud agenti ega provokaatorit ei ole avastatud. Küll on aga nende otsesel või kaudsel mõjutusel märklaudadeks võetud kultuuritegelasi, teadlasi, õppejõude ja ühiskondlikke isikuid. "Ladviku" hävitamine, mida aastate eest

nõudis nõukogude propaganda, on nüüd teostatud ja "ausatest pagulastest" (nõukogude propaganda väljendus) koosnev nõrk B-meeskond juhib meie välisvõitlust.

Tagasi vaadates RVN/EKN-i viimaste aastate tegevusele tuleb nentida, et minimaalsete välispoliitiliste saavutuste kõrval on maksimaalselt kahju tehtud eestlaskonna sisemisele ühtlusele. Veel rohkem: RVN/EKN on kujunenud kõige eeskujulikumalt ja kohusetruumalt kommunistide sihte teenivaks eesti organisatsiooniks Kanadas. See töö on toimunud lõhestamise objekti -- eestlaskonna -- majandusliku toetusega.

Samal ajal, kui demokraatlikult häälestatud eestlaskond vaistlikult hoidis Veileri pärandit ja vältis maailmavaatelist organiseerumist, on poliitiline organiseerumine siiski toimunud. N.n. Sirge afääri järelkajana on alates 1964.a. asutatud autoritaarseid rühmitusi ebamäärase sildi all -- "ühine Eesti partei". Neisse on värvatud lihtsameelseid inimesi, kes alati ja igal pool moodustavad demagoogiliste juhtide esimese noodatäie.

Tüüpiliste autoritaarsete poliitiliste organisatsioonidena eksisteerivad Kanadas *Eesti Rahvuslaste Kogu* ja *Võitlejate Ühingud*. Viimased alustasid tegevust sõjaveteranide ühingutena, mille nimega nad endid ka praegu kamufleerivad kontaktides Kanada ühiskonnaga. Ühingud politiseeriti hiljem toimunud sismurranguga ja hakati vastu võtma liikmeid, kellel möödunud sõdadega midagi tegemist pole. Karistus-ekspeditsioonide teostamisel, hukkamõistmisel, teisitimõtlejate mustamisel ja ühiskondliku terrori teostamisel on Võitlejate Ühingud puhtakujulised poliitilised organisatsioonid. Kui nende tegevust kritiseeritakse, siis muutuvad nad kohe endisteks "sõjakangelasteks", kelle au ei tohi riivata.

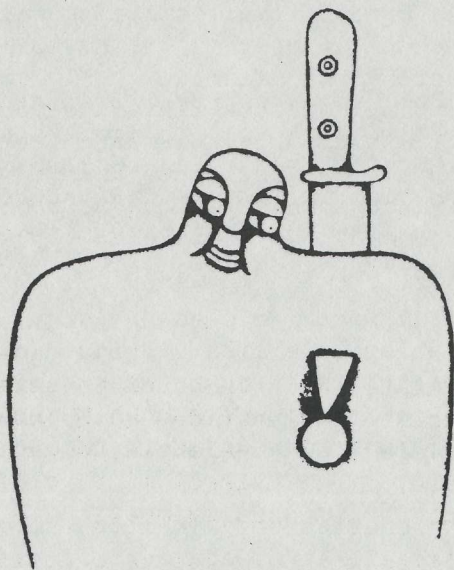
Kuhu me siis nüüd oleme jõudnud? Me oleme halvanud, kui mitte koguni hävitanud, oma välispoliitilise võitluse Eesti iseseisvuse taastamiseks ja poliitiliselt organiseerunud ainult autoritaarsel pinnal. Elame inimvabaduste suhtes sumbunud ja terroriseeritud ühiskonnas, kust noored ja liberaalsemad inimesed hirmuga eemale hoiavad.

Kanada ca 20-tuhandelise eestlaskonda (kellest umbes pooled on veel aktiivsed) ei tohiks siiski pidada autoritaarse korra pooldajateks. Meil on tõenäoliselt suur "vaikiv majoriteet", kes sisepoliitilise jandi pärast südant valutab ja aegamisi eestlusest hajub, kuid demokraatia eest eesrindele ei kipu. Kas

nende tuhandete kannatlike eestlaste pärast ei tuleks nüüd -- kuigi hilinenult -- avada mingisugune demokraatlik foorum, kus igal esitatud mõttel on sisu ja igal öeldud sõnal on mõte, ja kus Eesti tulevik on ideaaliks, mitte fraasiks?

See foorum ei tarvitse ka nüüd olla rajatud poliitilise maailmavaate alusele, sest sellelaadiliseks aktiivsuseks on meil küllalt ruumi Kanada poliitilises elus. Eesti küsimus, nagu see praegu eksisteerib, ei sisalda maailmavaatelisi konflikte. Eesti eluõigus, demokraatlik mõtlemine ja inimõiguste respektseerimine on kõiki -- eestlasi ja kogu maailma -- ühendavateks põhialusteks.

Demokraatliku foorumi loomine eesti ühiskonnas võiks olla isegi meie kohustuseks selle maa vastu, mille vabadust me naudime ja mille kodanikuõiguste rakendamisel meie oma äärmuslased meid takistada püüavad. Meil on siin teatavasti mõtte-, sõna-, trüki-, usu-, poliitilise maailmavaate ja paljud muud vabadused. Eesti ühiskonda kuulumisega ei tarvitse me neist kodanikuõigustest vabatahtlikult loobuda.

J. Savov (Bulgaaria)

(Artikli esimene osa ilmus AK-s nr. 2)

Hellar Grabbi Vaatame aga nüüd, kui paljude luuletajatega saame piirduda siis, kui teeme valiku neil põhimõtteil milliseid eespool veidi selgitasin.

Kristjan Jaak Peterson -- eesti kunstluule suure tähega Albus, kelle adekvaatseks tutvustamiseks aitaks poolest tosinast luuletusest.

F.R. Kreutzwald -- paar pikemat lõiku "Kalevipojast" oleks *de rigueur* ja sellele lisaks mõned ta iseseisvad luuletused.

Lydia Koidula -- kuus kuni kaheksa luuletust annab juba hea pil-di sellest eesti esimesest suurest naisluuletajast, "tuhande esimesest", kui me ei unusta anonüümseid rahvalaulikuid.

Juhan Liiv -- kes nagu soomlaste Aleksis Kivi läks hulluks ja lõppes vallasandina, aga jättis oma rahvale geniaalse pärandi, millest vähemalt tosin luuletust ei tohiks puududa antoloogias.

Gustav Suits -- esmajoones ühiskondliku sihiasetusega mõtteluu-let, milles kajastub tolelaegne Eesti poliitiline ilmastik läbi Suitsu nähtuna, "Elu tule" nooruslikust-revolutsioonilisest pa-langust kuni "Kõik on kokku unenägu" resignatsioonini. Valik hõlmaks 12-15 pala.

Henrik Visnapuu -- kahtlemata teise suurusjärgu täht eelnevate ja mitmete järgnevate kõrval, aga sobiv näitamaks maailma kir-jandusvoolude kajastusi eesti luules. Sellepärast tulekski va-lida ta nooremaa värse, mis kirjutatud vene sümbolistide-deka-dentide, itaalia futuristide ja saksa ekspressionistide mõju all. Lisaks "Maarjamaa laule", milledes virvendab veel sama mõ-ju, kuid mis on ehtne Visnapuu ja eke Eesti.

Marie Under -- suurim elusolev eesti luuletaja (see lihtne tõ-de vajab uuesti toonitamist, sest PEN-Klubi ja teistes selts-kondlikes ning kirjanduslikes kuluaarides käib juba aastaid vi-sa kampaania trooninõudleja Aleksei-Aleksis Dolgašev-Ranniti tõstmiseks sellele kohale, millest isegi must-valgel New Yorgis ilmuvast lehest *Vaba Eesti Sõna* lugeda saime).

Juhan Sütiste -- kunstiliselt nõrgem kui teised siinmainitud (ja paljud mittemainitud), aga kes peale tema esitaks värse Eesti Vabadussõjast? Ja süüekat ühiskondlikku protestiluulet? Lisaksin ka kolmanda osa poemist "Leib, rist, inimen" ja paar

südamlikku autobiograafilist luuletust. Nii et kokku saaks lehekülgi üsna rohkesti, kuid eks jäägi ta ainukeseks eluläheduslaste falangi esindajaks.

Heiti Talvik -- jääb vaid loota, et tõlkijad on küllalt suutelised edasi andma "Dies irae", "Loojaku" ja mitmete lühemate luuletuste pregnantsust.

Betti Alver -- pooltosinat näidet ta noorest, parnasslaslikust perioodist, enam ruumi aga ta hilisemale eetilisele ja eestilisele luulele.

Uku Masing -- vähemalt 12-15 pala eesti luule suurimalt müstikult ja kõige erudiitsemalt poeedilt, alates kogust "Neemed vihmade lahte" kuni hiljuti Roomas ilmunud raamatuteni "Udu Toonela jõelt" ja "Piiridele pyydes".

Ilmar Laaban -- pooltosinat hoolega valitud pala eesti luule ainukeselt täisvereliselt sürrealistilt.

Kalju Lepik -- kümnekond luuletust me pagulaspoeedilt *par excellence*.

Ivar Grünthal -- kümnekond luuletust, neist pooled erootilise tooniga palad kogust "Must pühapäev".

Eduard Krants -- esitab eesti taluelu ja loodust kujunditerikkas ja metafooriderohkes luulekeeles, mis on samaaegselt rabavalt moodne, mõõdanikku realistlikult pildistav ja nostalgiahõnguline. Ja kui Sütiste kirjutas huvipakkuvaimad luuletused Vabadussõjast, siis Krants on kirjutanud parimad luuletused eesti meestest Teises maailmasõjas. Näited kummagist valdkonnast.

Juhan Smuul -- esindab stalinismiaegset luulet eesti kirjanduses. Sellisena on sobivaim mõni katkend ta pikemast lugulaulust "Poeem Stalinile". Miski ei tee välismaalasele selgemaks tolle aegset eesti kirjandust kui see. Ja et selle Smuuli pala esitamist ei võetaks nõökimisena (millena see sugugi pole mõeldud, sest nõökimine ei kuulu antoloogia ülesannete hulka), vaid ilme ka kirjandusloolise näitena, siis lisagem mõned Smuuli lihtsad, rahvalikud ja südamlikud mere- ja kaluritelaulud, mis oma laadiga samuti seda kirjandusperioodi ilmestavad.

Uno Laht -- see eesti luule Jevtušenko (keda ta oma parimates palades nii kunstiliselt kui ühiskondlikult lõõgijõult ületab) esindab pooltosina valitud palaga stalinismiajale järgnenud sulaperioodi nõukogude eesti luules.

Paul-Eerik Rummo -- esindab uut kvaliteeti eesti luules, eriti kodumaal, aga ka üldse. Andes põhjalikku läbilõiget selle Juhan Liivi järglase poeesiast ei tohiks unustada viimaseid ajakirjanduses ilmunud värsse, mis ta luulekogudes ei esine.

Jaak Kaplinski -- kelle luules kulmineerub kogu senine eesti luulelooming kui kultuuri poeetiline väljendus. Lisaks sellele on ta me kosmopoliitsemaid luuletajaid, kellel on vast maailmale pakkuda rohkem kui ühelgi teisel.

Nii et kokku sai 19 luuletajat umbes 275-285 üksikluuletuse või katkendiga. Arvan, et isegi 19 on liiga palju, välja arvatud juhul kui teostamisel on tõesti kapitaalne antoloogia. Ja sellise koostamisel on tõlkeprobleemid äraütlematult suured. Aga kui Salo küsis, siis ma vähemalt proovisin vastata. Lisaksin veel neist, keda ma sellesse "esindusluulesse" sisse võtnud ei ole (tihti valutava südamega). On selge, et ka need viibivad suurepärasel seltskonnas, mille kvaliteedi või esinduslikkuse üle keegi kurta ei saa: Käsü Hans, Faehlman, Oks, Enno, Ridala, Kangro, Vi-halemm, Sang, Merilaas, Kross, Vaarandi, Suuman, Runnel, Beekman, Ivask, Ristikivi, Laaman jt. Võibolla anname kõik tõlkeantoloogiad välja kolmeköitelistena, kui Rockefelleri ja Fordi sihtkapitalidest miljoni saame?

Johnny B.
Isotamm
1971

mina olen johnny b
minevikus myyriga poksija
ja kulmukoksija vastu myyri

nyyd sellesama myyri varjus istuja
ja selja sygaja vastu myyri

tulevikus myyri harjal troonija
tähtis vastik ja paks

mina olen johnny b
minevikus myyriga poksija
ja kulmukoksija vastu myyri

nyyd sellesama myyri varjus istuja
ja selja sygaja vastu myyri

tulevikus myyri harjal troonija
tähtis vastik ja paks

Hando Runnel
1970

Ei ole Mekat meil, kuhu minna.
Ei saa me valmis oma pühalinna.

Aga hiiemetsad on maha saetud,
urikivid on uppi aetud,
pühad põrmud on ümber maetud.
Põeb jalge all kivikallas,
ise priiskame oma vabatvallas,
rahad rusikais, tobid laetud,
silmad sirmiga kinni kaetud.

Vello Salo

Et teatmeteose väikerahvaste (ja üldse "vähemate asjade") kohta aegunud andmeid toovad, näib paratamatu: missugune redaktsioon suudaks enesele iga artikli jaoks eriteadlast lubada? Tulemuseks on eelmistes trükkides öeldu kordamine. Paar näidet.

Laialt tuntud *The Statesman's Year Book 1975/1976* kirjutab tänapäeva Eestist: *Agriculture and dairy farming are the chief occupations* (lk. 1435). Sellega on ta vähemalt kuusteist aastat tegelikkusest taga, sest juba a. 1960 tegutses Eestis tööstusalal 164 000 isikut, kuna põllumajandus pidi piirduma 158 500-ga. See on ainult üks näide, nimetatud artikli kohta oleks veel palju rohkem ütelda. Esialgu: vaesed riigimehed, kes teda usuvad!

Itaalias a. 1973 ilmunud 14-köiteline *Enciclopedia Hoepli*, mis seisab paljude avalike raamatukogude riiuleil, teab oma Eesti-artiklis öelda, et venelasi leiduvat Eestis kaheksa protsenti. Ometi oli neid 1970.a. rahvaloenduse andmeil juba 28,1%. Ilmselt on noid kaheksat protsenti juba oma nelikümmend aastat kontrollimata edasi kantud. Venelaste protsendi puhul tuleks aga ka nimetada Eesti territooriumi kahanemist pärast 1945.a., mil praegusel territooriumil leidis ehk ainult 4 % venelasi.

Aga kes informeeriks teatmeteoseid Eesti tegelikust olukorrast? Selleks oleks vaja teadusliku organisatsiooni ressursse ja autoriteeti. Sellisena torkab muude organisatsioonide hulgas silma AABS, mille eeliseks oleks eriti, et tema kaudu saaksid teatmeteosed andmeid kolme Balti riigi kohta korraga, kelle uuemas ajaloos leidub palju paralleelseid elemente.

Mis kujul seda informatsiooni anda ja kui sageli seda revideerida, tuleks hoolsasti läbi kaaluda. Üks võimalus oleks vastavate standard-artiklite äratrükkimine AABS-i oma ajakirja veergudel, umbes *Britannica* pikkuses. Kindlasti poleks piisav ainult bibliograafia saatmine teatmeteoste väljaandjaile.

Initsiatiivi oleks vaja ka kohanimede alal. Praegu tuleb näiteks *Hiiu* pahahti otsida k-tähe all, kust leiame (nii mõnelegi mõistatusliku) *Khiuma*. See pole aga muud kui kilplasliku töö tulemus: transkribeerida algupäraselt ladina tähestikus kirjutatud (ja praegugi sellisena ametlikult kasutuselolev) kohanimi *ladina* tähestikku tarvitava lugejaskonna tarvis *vene* transkriptsioonist!

Balti riike käsitlevate teoste vahendamine näib olevat senini toimunud peamiselt era-algatuse korras. Järgnevalt üks AK palvel koostatud ülevaade.

Endel Aruja Inglismaale asusin stipendiaadina sõjaoktoobris 1939. Nähes informatsiooni ühekülgsusi seal, katsusin aidata. Pärast sõda sai minust mitmeti ebatavaline „raamatukaupmees“: mu peamine huvi on väärtuslike raamatute levitamine. Müün, kui vähegi saan, ja kui ei saa müüa, siis annan ilma või laenutan.

Esimene mure on leida raamat, mida tahaks müüa, teine – kust leida ostja, kes ka loeks. See viimane punkt on eriti oluline. Neil probleemidel on oma alljaotused, mida püüan selgitada näidetega.

Teoste leidmiseks loen ajalehti ja ajakirju, pliiats ja sedeli-pakk käepärast, samuti kirjutiste bibliograafiaid. Suured aasta-raamatud nagu *Books in Print*, väitekirjade nimestikud jne on eriti kasulikud ajalehes puudulikult antud üksikasjade leidmiseks. Kahjuks meie, s.o. eesti kirjastuste tooteid seal peagu ei esine – ja see on minu välja antud kataloogide peapõhjus.

Pealkiri leitud, tuleb kirjutada kirjastusele. Siit algavad seiklused. Vanasti said varsti raamatu ja arve. Nüüd saada raha ette (kui tead hinda, jällemüüja hinnaalandust, posti- ja tšeki vahetamise kulusid, kursivahesid jne) või lükata lahtine tšekk. Viimasel ajal on probleemid mitmekordistunud – vist „elektroniseerimise“ tagajärjel. Mitmed kirjastused kasseerivad küll kiiresti tšeki, kuid lasevad pool aastat või enamgi meeldetuletusi saata enne kui raamat tuleb. Juhtub, et jääbki tulemata...

Ostja leidmine? Valmista hinnakiri, kuuluta selle saadavalolekust ja saada laiali raamatukogudele-eraisikutele. Esimest hinnakirja (vist a. 1950) trükkisin 2000, esimest Kanadas (a. 1972, nüüd on tulemas nr. 10) paljundasin 1000 – ja need on peagu kõik otsas. Ajalehekuulutusele reageerib üks või kaks, kui sedagi.

Tellimise saabudes saada raamat ja arve, kasseeri tšekk – lihtne? Kuid sageli esineb komplikatsioone. Tegelikult ligi pooled raamatutest on võetud nimekirja teost nägemata. Kirjastuse nimi on alati antud, lootuses, et asjast huvitatu ehk sealt otse tellib ja minu sekeldusi säästab. Enamasti tellimiste täitmine õnnestub ju ka, aga vahel on trükk otsas, kirjastus pankrotis, või viibib

raamatu ilmumine mitu aastat. Siis tuleb kunde etteheidetele vastata – vahel paar-kolm aastat... Trööstisõnadest tuleb selleks ajaks puudu!

Majanduslik külg. Kunde tahab teada hinda. Kaanehind on enamasti kättesaadav, ja kui ei taha olla kõrilõikaja, paned selle kirja, arvestades päevakurssi. Aga mis siis, kui Rootsi krooni või Saksa marga kurss tõuseb kümnekond protsenti? Probleemiks võivad olla ka ainesindused. Ühe raamatu hind oli ühendriiges 7,50 dollarit. Tellisin, sain ka pika viivitamise järele, sest selgus, et Kanada esindaja oli Don Millsis – aga arve saabus minu välismaal viibides ja see oli 14,50 dollarit! – Kui raamat satub tollisulaste kätte, nõutakse ajaloooteostelt 10% tolli – pluss aegarõviv sõit asutusse. Vahel läheb mõni raamat postis kaduma, tseki vahetamisel ununeb pangakulu lisamata jne jne.

Kasude poolel tuleb märkida, et enamus (kuid mitte kõik) annavad jällemüüjale hinnaalandust. Kuid tihti, eriti tellimiste juures Euroopast, neelab postikulu selle. Kirjastuselt otse tellijale saatmine oli vanasti üsna praktiline, nüüd enam mitte: kunagi ei tea, millal ja kas üldse raamat saadetakse. Vahel kunde saab valetada aru ja tasub otse kirjastusele. Mõned tellijad on omakorda jällemüüjad – ja tahavad oma kulude katteks hinnaalandust... Kõige parem oma südamerahule on täpseid arveid mitte pidada, eriti posti-, panga- ja paberikulude osas. Ajast rääkimata.

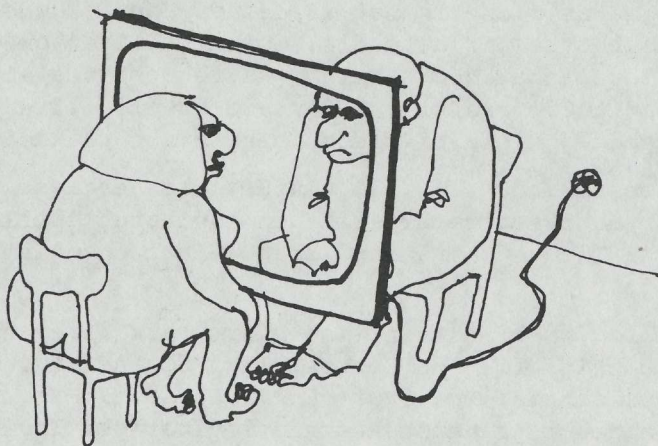
Puhaskasuks on see, et isik või asutus, kes Eestisse või Balti küsimustesse puutuvast materjalist on huvitatud, selle olemasolust kuuleb ja lõpuks ka raamatu saab. Tihti on mõlemapoolset kannatust vaja!

Northern Publications, mis on minu „firmamärk“, registreeriti Inglismaal kui „Information Centre“ ligi 30 aastat tagasi. Esiimestel tegevusaastatel *The Baltic Review*, Eesti Rahvusfond jt. kirjastasid agaralt ja nende teoseid levitati ka Inglismaal tuhandete viisi, nii raha eest kui ka tasuta. Nüüd on peamisteks kundedeks raamatukogud ja üksikuurijad. Vähe on raamatuid, mida minu kaudu tellitakse enam kui pool tosinat. Loota võib, et pisut rohkem tellitakse kirjastustelt otse, eriti tuntumatelt. Eestlaste osas aitab mind välja koostöö *Meie Eluga*.

N.P. hinnakirjad on minu teada ainuke enam-vähem järjekindlalt ilmunud kataloog Eestit puudutavast kirjastusest rahvusvahelisel

pinnal. N.P. oli ka esimene, kes andis välja eestikeelse pagulaskirjanduse nimekirja (a. 1951, 338 pealkirja) ja selle alusel Briti Muuseumile, Kongressi Raamatukogule ja teistele hulga kirjandust müüs. — Aadress praegu: 37 Groveland Crescent. Don Mills, Ont., M3A 3C4, tel. (416) 447-8958.

Õnnis tunne on teha midagi niisugust mida teised ei taha teha!

"Kahekõne" H. Plagiaat

Taavo
Virkhaus

Suure akna juures seisab üks hästiriidetatud mees, käes klaas hinnalist veini, ja aknast välja vaadates alustab ta monoloo- gi, peagu rääkides ainult iseenele. Teda kuulab kaugelt maalt tulnud külaline, kes istudes rikkaliku sohva peal maitseb sama kallist veini.

"Mida nad pressivad? Nad tahavad ÜHEÕIGLUST! Enne peavad nad meile näitama, et nad on kultuurrahvas ja seda väärt! On neil kirjanikke, muusikuid, kunstnikke? Omavahel jah tantsivad nagu paganad ümber tule, mängivad oma primitiivset muusikat ja joo- vad mis hirmus -- on see kultuur? Tööl on nad laisad -- näete ju ise, kui raske on mul siin viisakaid teenijaid leida -- ja usaldada ei või neist ühtegi. Ja nüüd ütlevad, et neil on min- gisugune õigus peale nende pika orjaaja päris jumalamuidu oma- le maad ja elamuid saada! Oleme pakkunud neile maad müüa, ja mõned targemad neist ostavad kah, kuid räpakamad neist nõuavad kohe ilma rahata kõike omandada -- et olevat nende sünniõigus! Nagu minul enesel oleks nende orjapõlvega midagi tegemist -- mis enne mind siin maal juhtus, ei ole ju minu vastutada, eks? Oma omandused siin olen õigel ja seaduslikul viisil saanud. Paar nendest uutest maa ostjatest läks hiljuti haamri alla, sain siis ilusa hinnaga enesele muretseda -- kuid täitsa seadusli- kult!

Poiss! Too meile veel veini! -- Näete, kuidas ta silmad on õe- lad, nagu vaataks juba, et millist tooli või lauda enese jaoks haarata, kui mässuks lahti läheb. See on siis tänu kõige selle eest, mida meie nende heaks oleme teinud: maksame ju riigile kõvasti makse, mis läheb nende koolitamiseks ja poputamiseks -- ise on nii puruvaesed, et riigimakse ei jõua maksta. Meil on küllalt tegemist, et nende käest renti kätte saada... Nad on ju ikka teise rassi inimesed, nad pole kultuurrahvas. Pange tähele -- kui nad kord jämeda otsa enese kätte saavad, viivad nad selle maa nii põhja, et kuhugi ei kõlba. Ja siis kindlasti paluvad, et palun tulge tagasi ja seadke asjad jälle korda -- kuid siis on juba liiga hilja..."

*

Kui see SCENARIO meie kõrvadele veidi tuttav on, siis sellepär- rast, et tunneme ära temas esinevad tegelased: üks saksa soost mõisnik oma häärberis Eestis 19. sajandi esimesel poolel, kes räägib oma hiljuti Saksamaalt saabunud sõbrale oma probleemidest maarahvaga...

Eduard
Krantz

Võttes kokku neljal sessioonil - veebruari lõpust hilismärtsini - Torontos näidatud Nõuk. Eesti filmitoodangu paremikki, pean ütleva: seal oli väga head, kuid ka halba. Erilist tähelepanu vääriivad joonistatud filmid.

Mitmekordselt näidatud Kreutzwaldi "Kilplaste" järele tehtud joonistatud film võiks Walt Disneyle mõned silmad ette anda ja ikkagi võitjaks jääda. See kolhoosielu parodeeriv lühifilmike oli osav lavastuselt, joonistusvõimelt ja hingestatunud saatekõlalt. "Ah-ah-ah-ah, põllutöö, põllutöö, põllutöö", siis ka külviaegse käo kurjakuulutav kukkumine ja talupoja suust tulev huile "uhuu, uhuu", mis käolegi pisarad silma toob. Palkide üles- ja allamäge veeretamine lõpeb tarehitusega, millele kassijahil tuli otsa pannakse. Tulevad hundid ja pistavad talupoja suksu pintslisse. Pääsevad kollane kass ja peaaegu isegi tõpraline metskult, kes külvialast tõngermaa teeb. Põldu pääasta ei suuda ka priitahtlik pritsumees, kes otsib kraa-terit ülemalt, mitte aga alamalt.

Teised joonistatud filmid, millest ühte võiks pidada filmiit nukuteatri versiooniks, olid vähemütlevad ja peamiselt aja-viitelised. Paremini õnnestunud neist oli "Viisk, põis ja õle-kõrs", kuid ükski ei saavutanud neist "Kilplaste" kõrget taset.

Linastati dokumentaarfilmid "Veelinnu rahvas", "Kihnu naine" ja "Kammerkoor". Viimati nimetatud kinnitab veelkordselt, et eestlased on laulurahvas. Väärivad tähelepanu selle sordiini all rõhutamine. On üks sellistest vähestest filmidest, mis võiksid avada silmad ka ammutuntud muusikarahvastel.

Etnograafiline dokumentaarfilm "Veelinnu rahvas" ületas kõik ootused. Esimest korda ajalooos pääsesid eesti filmimehed me ürgkaugete hõimude pärisaladele. Filmiatendustega samaaegselt siin paguluses ilmunud Uku Masingu luuletuskogusid luges leidsin nendes sarnadust. Põhja-Venemaa kubiseb meist lahti kisut soome-ugri hõimudest. Prof. Paul Ariste suurepärase, kuid meeleldi varjujääv emakeelevõime tegi selle filmi keelelise redigeeringu harukordseks eesti keele naudinguks. Iga silp, iga kellasekund ajalooos meenutasid, et eesti rahvas jääb elama. Omalt poolt võiksin lisada dr. Oskar Looritsa sõnu soome-ugrilisest maailmavaatest: "Kõik on kõik - ja kõik ei ole üldse midagi!"

Kahjuks ei maksa selline kõrge hinnang tv-filmi "Kihnu naine" kohta. Filmitehniliselt korgetasemeline, takerdub see ajakajaline film natuke klisheede kammitsasse. Paistab, et seal-

sed poisid on saanud korraliku õppetunni dr. Goebbelsilt - ja sellest ka midagi õppinud. Kuid seitsme maailmamerega pestud eesti pagulasele on see nagu hane selga vesi.

Pikemate mängufilmide juures torkavad silma lavastuste nõrkused. Need ei saavuta Ingmar Bergmani, Rossellini jt. kõrget taset. Parimal juhul (nagu filmides "Kevade", "Kolme katku vahel" ja "Viimne reliikvia", samuti Riisipere paruni von Üxküllilugu) saavutavad keskpärase Hollywoodi-taseme. On liiga palju tühje kohti ja kinoline, kes pole kodus algupäranditega, millele stsenaariod on ehitet, ei taipa midagi enne kui kinolinal hakkab tõesti midagi juhtuma. Liiga palju esines hääletult filmitud sekventse.

Sellest filmitehnilisest pärispatust olid kõige vabamad "Kevade" ja "Viimne reliikvia". Jaan Krossi stsenaario "Kolme katku vahel" - kuigi tema enda poolt kirja pandud, ei omanud seda erakordset võluvõimu, millest tema romaani iga lehekülg lausa tulvab. Tugevamaks küljeks selles filmis oli loova inimese dilemma rõhutamine ja sellepärast võiks öelda, et see mängufilm oli kõige kaasaegsem.

Meie kirjanduse klassiku Oskar Lutsu "Kevade" ainetel vändatud film oli kõige dünaamilisem, sest isegi keskpärane dramatiseerija või filmikirjanik ei suuda selle teose puhul mööda lasta. Palju lisas filmile hea kaamerakunst, kuid üleliigne nostalgia on selle üks suuremaid puudusi.

Meeldiva hõrgutisena tundus võrdlemisi tühise sisuga ajaviitefilmike "Viimne reliikvia". See E. Bornhöhe romaani "Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimased päevad" ainestikul vändatud asi pääses väga hästi mõjule Arvo Valtoni filmikäsikirja, P.-E. Rummo lüürika ja sobiva saatemuusika tõttu. Oma vabastava huumoriga, kohati isegi grotesksusse küündides, mille puhul võib üksnes südamest naerda, oli see tosinafilmi tasemest üle.

Kõige imalama maitse jättis Aadu Hindi "Tuuline rand" järele vändatud film. Hinti pole ma kunagi halvaks kirjanikuks pidanud, kuid "härrad režissöörid" olid kõik nahka pand. Jäi filmilindile kõige labasemat sorti "sotsiaalne realism", läppund ja lääge kolkapatriotism.

Üldkokkuvõttes pole muljed nähtud filmidest kaugeltki masendavad. Tulevikus loodaksin, et pääseksid mõjule nooremad ja andekamad lavastajad, kes sealpool kindlasti oleks olemas. Talentidest pole puudust, kuid nad peavad murdma tõkkesid, mis neid takistavad.

Margus
Jukkum

Pasteet, mida pakuti filmifestivali esimese programmi teises osas, oli rezissöör Mark Soosaare "Kihnu naine". Selle filmi algus, kasutades elektroonilisi video-efekte ümberilmutatud filmil, võimalikult eksitas vanemaid inimesi vaatajaskonnas. Idee selle taga oli eemaldada publikut subjektiivselt reaktioonist ja luua uus dimensioon, milles vaatajaskond võib objektiivselt filmi jälgida. Soosaar tahtis publikus äratada teadmist, et nad vaatavad filmi, selle asemel et lasta rahval sisse elada juhtumustesse ekraanil. Stiili poolest on see film palju tähtsam kui sisult: nimelt on Soosaar selle dokumentaarfilmiga astunud mööda hallitanud "sotsialistliku realismi" käsitusviisist, pärast- marksistlikku Brechti ajastusse.

Alustades imelikkude värvide kombinatsiooniga rezissöör tuletab meile meelde oma juuresolekut. Sama võib öelda võtte kohta, kus kaameramehe vari jäi pildile või kus vana naisleelotaja annab märku, et on küllalt filmitud. See ei olnud lohakus. Selle kunstiga sunnib Soosaar meid järele mõtlema kaamera ja tema mõju üle nendele inimestele, keda filmiti. See on olnud alati kriitiline küsimus dokumentaarfilmide juures. Kas näeme inimesi ja juhtumusi nagu nad tõesti on ja arenevad, või äratub kaamera inimestes erakordset või ebanormaalset aktiviteeti? Viies edasi juttu sellel rajal kerkib küsimus: kas näidati meile propagandat?

Soosaar oma käsitusviisiga on ütelnud, et ta on proovinud esitada ausat ja tundelist pilti Kihnust. Sellega, et ta meile tuletab meelde oma kaamerat ja kontrolli ning vihjab eelmainitud probleemile, jätab ta meile otsustada, kas film on aus või mitte. On raske sellel pinnal mitte aktsepteerida seda filmi kui ehtsat kunstilist loomingut, kuna aine käsitusviis on siiralt aus.

"Kihnu naise" kõige suurem norkus on tema kitsus. Sellest on tõesti kahju, kuna see film on üle prahi - parimaid, mis on Eestist siia rännanud; teda võiks peaaegu rahvusvahelise publiku ees ekraanile tuua. Ainult: teema ei ütle neile mitte midagi. Seetõttu jääb see film, meisterlikust vormist hoolimata, ainult näiteks, mis tõestab meile, et sellel Soosaarel pesitseb potentsiaali suuri asju korda saata. Mehe talent on liiga suur, et teha selliseid kitsaainelisi filme.

"Kevadest", mida nägin ainult osaliselt, kirjutab Endel Loo järgmises numbris.

<i>Rein</i>	<i>ajuti</i>	- ajude kaupa
<i>Riitsalu</i>	<i>akord</i>	- korralagedus
	<i>distants</i>	- ebatants
	<i>embus</i>	- embkumbuse kiirlahendus
	<i>kahvel</i>	- kahevahel (lüh.)
	<i>kaklema</i>	- kergelt pääle kakima
	<i>kalduma</i>	- kaldale jõudma
	<i>kohevil</i>	- mitteakadeemiline "äkkivilistlane"
	<i>kristalluma</i>	- ristiusuõpetusele kuulekas olema, kritsluse alluvuses viibima
	<i>küünik</i>	- küüni elanik, võsavend
	<i>letargia</i>	- lätlase rahvuslik olund e. hoiak
	<i>liturgia</i>	- leedulase rahvuslik olund e. hoiak
	<i>matsuma</i>	- matsiks muutuma
	<i>nohitsema</i>	- kirurgilisel teel nohu kõrvaldama
	<i>riiakas</i>	- Riia elanik
	<i>rindejoon</i>	- rinna kontuur, naise külgvaates "eesliin"
	<i>sikutama</i>	- siku juurde viima, sikku andma
	<i>tõtleva</i>	- pisihaaval tõtt kõnelema
	<i>tuhandik</i>	- alemaa, põlendik

Endel
Aruja

Kanada ajakirjanduses näeb sageli vaimsetele tippsaavutustele, elitismile viltu vaatavaid kirjutusi -- tihti nende gruppide poolt, kes ise kõigest hingest rühivad. Sest kõigile on teada, et kui Kanada on midagi saavutanud, siis just tippsaavutuste varal uurimuste ja nende ellurakendamise alal.

Kas asjad võivad meie, eestlaste jaoks teisiti olla? Kas on meil jõude pillata uisapäisa tormamiseks või vajame võitluses eestluse parema tuleviku eest hästi põhjendatud ja läbikaalutud plaane? Ei tohiks mingit kahtlust olla, et ka meie vajame oma "ajustrusti".

Ala, millel vajame elavamalt tegevust ja kõrgemat taset, on kõigepealt teaduslik uurimistöö kõigis Eestisse puutuvais küsimusis, edasi aga ka selle uurimistöö viimine nii muude alade "spetsialistide" kui ka "rahva" teadvusse.

Sellise töö edutamiseks loodi mõni aasta tagasi (1970) Tartu College'i juurde *Tartu Instituut*. Selle senine tegevus on piirdunud peamiselt loengute korraldamise ja seesmise struktuuri loomisega.

Tartu Instituudi põhikirjaliselt fikseeritud alused on küllalt laiad selleks, et teha eesti keele, kirjanduse, kunstide, ajaloo ja ühiskonnateaduste alal kõike seda, milleks meil tegijaid ja ressursse leidub. Instituudi direktoraati kuulub 21 liiget, kellest vähemalt 17 peavad olema kas kõrgemate õppeasutuste õppejõud või siis vähemalt magistri kraadi omavad spetsialistid.

Peaprobleemiks on töötajate kokkuviimine neid huvitava projektiga, edasi materjaalsete eelduste loomine. Võimeliste tööjõudude leidmine pole kerge; on iseenesest mõistetav, et selleks luuakse ja säilitatakse tihedaid kontakte ning koostööd teiste samalaadsete organisatsioonidega.

Siinkohal mõned projektid, mille läbiviimine on hädavajalik ja mis paistavad praegu olevat jõukohased:

- 1) Eesti keele ja baltiaaineliste ülikoolikursuste korraldamine.
- 2) Teadusliku arhiiv-raamatukogu rajamine (teatmeteosed ja allikmaterjalid nii eesti kui ka võõrkeeltes).
- 3) Allikmaterjali vahendamine uurijaile fotokoopiate ja ka uustrükki-de näol.

- 4) Järelkasvu ergutamine eesti ainevallast huvitatud noorte seas (näit. suunatud stipendiumide ja allikmaterjali vahendamise teel).
- 5) Seniilmunud teatmeteoste ja memuaaride sisulise indeksi valmistamine nende kergema käsitlemise huvides. Sel alal saaks rakendada ka lugemishimulisi pensionäre.

Seda nimekirja saaks kergesti pikemaks teha ja Tartu Instituut võtab hea meelega kuulda nõuandeid võimalike projektide osas. Aga kõige teretulnumad on pakkumised tööjõu ja majandusliku abi alal, nii et osa neist kavadest võiks varsti ka teoks saada. Kirjutada võib Tartu College'i aadressil (AK kaanel antud) või ka sekretärile: Dr. Endel Aruja, 37 Groveland Crescent, Don Mills, Ont., M3A 3C4, tel. (416) 447-8958.

Alates käesolevast - 10. tegevusaastast omab Kotkajärve Metsa-
ülikool teadusliku tunnustuse. Kent State University Ühendrii-
kides arvestab MÜ kursusest osavõttu 3 akadeemilise krediti vää-
riliseks.

Teadusliku tunnustuse osutamine tuli MÜ juhatusele täieliku ja
meeldiva üllatusena. Juhatuse astus kohe omapoolsed sammud, et
MÜ-st osavõtjad oleksid sellest teadlikud ja saaksid metsaüli-
kooli kasutada oma õpingute huvides ülikoolis.

Kent State University Arts and Science osakonna juures tegutseb
rahvuslike teaduste õpingutele rajatud The Ethnic Heritage Progra-
m. prof. John Gadzowi juhatusel. Programmi juures on ka eesti, läti
ja leedu harud, viimane neist seni kõige ulatuslikum. Eesti kur-
suse kava on koostanud prof. Felix Oinas ja ülikoolil on kavas
selle laiendamise. Tulevikus arvestatakse metsaülikooli kursust
ühe osana programmist ja see annab ühe viiendiku võimalikest kre-
dititest.

MÜ teema ülikooli kavas on n.n. keeleline ja kultuuriline rikasta-
mine. Hinnatav on MÜ veel selle tõttu, et loengute arv seal üle-
tab ülikooli ühe semestri loengute arvu ning toimub täielikult -
- ka terminoloogia osas - eesti keeles.

Iga metsaüliõpilane, kes soovib MÜ kursust kasutada oma akadeemi-
liste kreditite arvestamisel, peab selleks enne kursust MÜ juha-
tuse kaudu registreerima Kent State University juures. Pärast
MÜ kursust tuleb esitada kirjand eesti keeles ja eesti ainealal.
Töö hindajaks on prof. F. Oinas.

Akadeemilisi krediteid saab kasutada ka teiste ülikoolide juures,
kes Kent State University juures saavutatuid tunnustavad.

Prof. J. Gadzow sai informatsiooni MÜ kohta eesti üliõpilastelt
ja viibis möödunud jõulude ajal Torontos, et põhjalikult tutvuda
MÜ kavade, taseme ja ulatusega. Selgitamise tulemuseks oli teadus-
liku tunnustuse andmine MÜ-le.

PE ^A / 1166 76,3

3